

У гэтым нумары

ЮБІЛЕЙ БЕЛАРУСКАГА КІНО • ГАЛОУНАЕ: КЛОПАТ

ВЫСТАўКА 3 БРАТНІЙ ЛІТВЫ

Літаратурна-мастацтва

Год выдання 33-і № 100 (1945) 15 снежня 1964 г. Аўтарак Цэна 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕННІКАў БССР

Пара сталясці

Беларускай кінематографіі — сорак год. Гэты дата будзе адзначана 17 снежня грамадскаму рэспублікі і творчымі ўражаннямі свецкага кінематографіста.

Хочацца спадзявацца, што ў гэты дзень аб лепшых беларускіх фільмах успомінаць і мільоны глядачоў, а зьявіцца кінематографісты, адноўлюючы сваю сілу і здольнасць беларускай кінематографіі, памяць народа, яго добрыя словы ўдзячнасці будучы, бадай, самай лепшай узнагародой ім за тры фільмы, якія хававалі, трывалікі сэрца і думкі.

А такіх фільмаў было нямала. Іх вядоўчы і помнячы не толькі ў лобным кутку Савецкага Саюза, а і дельцы за яго межамі. Некаторыя фільмы з маркэй «Белдзяржкіно» ці «Беларусьфільм» глядзелі ў шматлікіх краінах свету.

Чым жа яны цікавілі шматмільённыя гледачоў? Тым, што раскрылі перад імі малазведанае ў свой час жыццё беларускага народа, паказалі яго працу, барацьбу і шырокі выхад на гістарычную арэну. Успамінаючы ў першую чаргу такіх фільмаў, як «Лясная вясна», «Хваці гоманяць», «Кастусь Каліноўскі», «Да зятра», «Атэль Савой», «Першы ўзвод», «Дачка Радзіма», «Шукальнікі шчасця», «Батальён», «Адзінаццатае ліпеня», «Канстанцін Заслонаў», «Чыронае лісце», «Гадзінік спыніўся апоўначы», «А калі ўжо браць зусім надыня», «Сніжніца», «Трэба назваць Маскву — Генуя», «Пісьмы да жыцця», «Крыніцы»... У гэтых, як і некаторых іншых фільмах, сапраўды ставіліся тэмы шырокага грамадзянскага маштабу, хоць і вырашаліся яны з рознай мастацкай сілай.

Цяжка, ды і не так важна пералічыць усе фільмы, створаныя беларускімі кінематографістамі за сорак год іх плённай працы. Важней падкрэсліць іх галоўныя тэндэнцыі, характэрныя для ўсяго свецкага кінематографіста. Гэта — імкненне гаворыць аб самым істотным у жыцці народа. Беларускія фільмы і не маглі быць інакшымі, бо яны ствараліся ва ўмовах усеагульнага ўдзельнага шматнацыянальнага свецкага кінематографіста. Амаль ва ўсіх братніх рэспубліках краіны з першых гадоў Савецкай улады пачынаўся з імклівым удзелам літаратуры, жыццёвага, музычнага, тэатра пачало развіццё нацыянальнага кінематографіста, перад якім ставілася задача — паказаць у кінематографічных вобразх мінулае і сённяшняе свайго народа.

І калі б сёння былі ўсе лепшыя фільмы рускіх, украінскіх, беларускіх, закарпацкіх, сярэдняазійскіх кінематографістаў і праглядзець іх, перад намі раскрылася б грандыёзная панарама магутнага росквіту ўсёй нашай шматнацыянальнай Савецкай Радзімы.

Беларускае кінематографіста нарадзілася і расло пры актыўнай братняй дапамозе вялікага рускага народа.

Кастусь ГУБАРЭВІЧ

Вядома, што на пачатку гісторыі беларускай кінематографіі ў яе не хапала ні тэхнічных сродкаў, ні сваіх творчых кадраў. У Мінску ў той час не было не толькі адпаведнага памяшкання, дзе магла б размясціцца кінастудыя, — нестала нават электраэнергіі, каб забяспечыць яе патрэбы. Ленінград падаў руку братняй дапамозе. Па распараджэнню Сяргея Міронавіча Кірава для беларускай кінастудыі было вызначана адпаведнае памяшканне, а ленынградскія і маскоўскія студыі (тады яны называліся кінафабрыкамі) памагалі ў яго тэхнічным абсталяванні.

І адна справа не толькі ў абсталяванні. Самы вялікі дапамогі было тое, што са старэйшых студыяў краіны прыйшлі працаваць на беларускую кінастудыю рэжысёры, апэратары, мастакі, акцёры, каб вядоўчы маладога нацыянальнага кінематографіста.

Рэжысёры Ю. Тарч, Ул. Гардзім, Р. Рахал, Я. Даган, Л. Малчаню, Ул. Корш-Саблін і іншыя, акцёры Б. Бабачкін, М. Сіманюк, В. Ліванюк, М. Чаркасоў, М. Цароў, Л. Кміт і шмат іншых адукаваліся на заклік памагчы станаўленню беларускага кінематографіста. Гэта іх рукамі, сэрцам і талентам былі створаны першыя беларускія фільмы. А рэжысёры Ю. Тарч і Ул. Корш-Саблін наогул звязалі з беларускай кінематографіяй свой творчы лёс і жыццё і па праву сталі яе першымі стваральнікамі.

Фільмы, пастаўленыя Ю. Тарчам і Ул. Корш-Сабліным, наогул вызначалі шляхі і традыцыі беларускай кінематографіі. Гэтыя рэжысёры добра разумелі, што стаяць сапраўднага беларускага фільма не гэта без арганічнай сувязі з беларускай літаратурай. Ю. Тарч для свайго першага фільма на беларускай кінастудыі ўзяў тэраіную апавесць «Міхася Чарота» «Свіналея», а самога М. Чарота запрасіў у якасці сцэнарыста.

Ул. Корш-Саблін доўгі час працаваў з беларускім пісьменнікам Анатолем Волным, па сцэнарыі якога ён паставіў некалькі фільмаў.

Прыклады плённай працы М. Чарота і А. Волнага для кіно заважлівы і некаторых іншых беларускіх пісьменнікаў. Былі пастаўлены фільмы па сцэнарыях Э. Бядулі, П. Броўкі, Я. Маўра, Іл. Барашкі, Р. Кобца. Пасля вайны ў беларускі кінематограф прыйшлі новыя пісьменнікі. Былі зроблены фільмы па сцэнарыях і творах Міхася Лынькова, Кандрата Крапіва, Аркадзя Куляшова, Максіма Лужаніна, Аркадзя Маўзона, Івана Шамякіна, Андрэя Макавіча, Алеся Кучара, Васіля Быкава.

І адна тэма вартая адзначыць, што беларускі кінематографіста ішчы вельмі мала выкарыстоўваўся для кіно багаты беларускі літаратурны.

Шматлікія класічныя і сучасныя творы беларускіх пісьменнікаў засталіся па-за ўвагай кінарабятнікаў. Можна ўявіць, колькі багачэйшым было б наша кінематографіста, калі б замест выпадковых, няўдзячных, неабавязковых фільмаў (а іх, на жаль, было нямала за сорак год) былі экранізаваны ці скарыстаны для сцэнарыяў найбольш значныя творы беларускіх пісьменнікаў.

Студыя «Беларусьфільм» зараз мае неабмежаваны магчымасці гасціць сваю запавячанасць перад беларускай літаратурай. За пасляваенныя гады пісьменнікі Беларусі напісалі доволі многа цікавых і значных твораў, шырока вядомых не толькі ў рэспубліцы, твораў, якія могуць быць удзячнай асновай будучых фільмаў. Раманы і апавесці І. Шматкіна, І. Мележа, Я. Брыля, М. Лобана, В. Быкава, Р. Сабаленкі, П. Пестрака, А. Кулакоўскага, А. Чарнышэвіча, творы многіх іншых празаікаў, драматургаў, паэтаў — ці мала твораў якіх у сабе кінематографічнага патэнцыялу? І ці не абавязак беларускай кінематографіі раскрыць гэты патэнцыял?

Днямі газета «Советская культура» вельмі слушна крытыкавала Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы за тое, што купалюўцы занялі пачаткі з беларускім пісьменнікам, што тэатр не выконвае сваю першачарговую задачу — ставіць спектаклі аб жыцці і працы беларускага народа, не забываючы, вядома, і аб лепшых п'есах класічнай і ўсёй савецкай драматургіі.

Гэта ж задача, толькі яшчэ ў большай меры, стаяць і перад беларускімі кінематографістамі. У большай тэме, што калі спектаклі Тэатра імя Я. Купалы глядзяць у асноўным у рэспубліцы, то беларускі фільм глядзяць ва ўсім Савецкім Саюзам, а часта і ў многіх краінах свету. І трэба лічыць за вялікі гонар расказаць народам Савецкага Саюза і народам замежных краін аб свайой рэспубліцы, існаванні і росквіце якой сталі магчымымі толькі дзякуючы сацыялістычнай рэвалюцыі.

Гэта, зноў такі, зусім не азначае, што студыя мусіць ставіць фільмы толькі аб Беларусі. Паспех кар'еры «Масква — Генуя» і некаторых іншых фільмаў паказваў, што беларуская студыя можа і абавязана пашырць сваю тэматыку. Але найперш яе задачай было і застаецца ярка мастацкае раскрыццё ў сваіх фільмах тэм і вобразнаў, што вынікаюць з прыгожых і шматграннага жыцця рэспублікі. І чым глыбей і па-мастачку ірчы будзе паказана гэта жыццё, тым больш інтэнацыянальна характар будзе набываць беларускае кінематографіста. Янка Купала і Якуб Колас сталі сусветна вядомымі паэтамі імяна дзякуючы таму, што яны глыбока паказалі ў сваіх творах сацыяльнае жыццё беларускага народа.

На студыі «Беларусьфільм» зараз гуртуецца

АБ ЧЫТАЧАХ • У НАРОДНЫМ КАЛЕКТЫВЕ • ЧАРГОВЫЯ НУМАРЫ ЧАСОПІСАў • КЛАСІК ТАД-ЖЫКСКАЙ ПАЭЗІІ • ПРЫ-ГОЖАЕ—У БЫТ

здолны творчы калектыў, якому пад сілу ідэінаваць асабліва і пераважна вялікі багачэйшы беларускай літаратуры, музыкі, тэатральнага і выдзельнага мастацтва.

У перспектывіных планах студыі вызначаны пастаўкі вялікіх, маштабных па ахопу падзей фільмаў аб Кастрычніцкай рэвалюцыі на Беларусі, партызанскай барацьбе беларускага народа, аб сённяшнім дні рэспублікі. У стварэнні такіх фільмаў могуць суарэна памагчы творчы саюзы пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў Беларусі, артысты тэатраў, калі яны будуць у выпадковымі гасцямі на студыі, а актыўнымі ўдзельнікамі яе жыцця.

Разам з выпускам мастацкіх фільмаў на працягу сарака год рос выпуск дакументальных фільмаў, Беларуская кінабібліятэка з першых дзён свайго існавання заваявала ў працоўных рэспублікі шырокую прызнанасць.

Усе найбольш важныя падзеі, ўсё новае і цікавае, што нарадзілася ў маладой Савецкай Беларусі, гледачы бачылі на экранях.

Чалавек з кінаапаратам прывыкаліся бачыць на заводх, фабрыках, новабудовлях, лесараспусцоўках, на асушчых балот — усюды, дзе толькі пачыналася жыццё новае жыццё. Старэйшыя пакаленні нашых гледачоў бачылі на экранх служы аб заснаванні Беларэса, Гомельскага, пуску першага трамвая ў Мінску, першых калгасах, першых асушальных канавых на Палессі.

Калі ў кінаархівах захавалася хоць частка тагачасных дакументальных кінадымак, было б надзвычай цікава выпусціць да 50-годдзя Савецкай улады вялікі дакументальны фільм, сваясаблівы «Беларускі цудоў», які паказаў бы, чым была і чым стала сёння наша Савецкая Беларусь!

Выпуск такога фільма — справа гонару ўсяго творчага калектыву Мінскай студыі навукова-папулярных і хронікальна-дакументальных фільмаў і асабліва яе старэйшых майстроў — кінадакументалістаў І. Вейнаравіча, М. Берава, Ул. Цеслона, С. Фрыды, якія на працягу многіх дзесяткаў год пабывалі ва ўсіх кутках рэспублікі і сваімі рукамі, сваім сэрцам стварылі яе кінагісторыю.

І сёння беларускія кінадакументалісты ўзабгаюць гэтую гісторыю новымі рапартажамі, нарысамі, дакументальнымі і навукова-папулярнымі фільмамі. Праз дзесяці год сённяшнія фільмы і кінааспісы таксама стануць хвалючымі гістарычнымі дакументамі, якія ў свой час зв'язваюць асновы новых «Беларускіх цудоў».

І мастацка і дакументальна беларуская кінематографія робіць адну і тую ж высакордную і пачэсную справу — яны ствараюць мастацкі і дакументальны вобраз Беларусі.

40 год — пара сталясці. Трэба спадзявацца, што беларуская савецкая кінематографія і надалей будзе ствараць стэлія па сваёму ідэіна-мастачку зместу фільмаў. Толькі такіх фільмаў хочацца больш, чым іх выпускалася да гэтага часу.

Новым клопатам аб добрабачце свецкіх людзей была прасікута работа пятай сексіі Вярхоўнага Савета Саюза ССР шостага спікання, якая дзеньні зачынілася ў Маскву. У будучым годзе значна ўзрастае вытворчасць прадметаў народнага ўпрыгожвання, лёгкай прамісловасці.

Выдаецца ў Маскве

Кніжныя магазіны і бібліятэкі атрымалі зводны анатаваны план выпуску мастацкай літаратуры на 1965 год. У яго ўключаны выданні, якія плануецца выпусціць на рускай мове выдавецтва «Художественная літаратура» ў Маскве, а таксама кароткія мініяцюры, замалюўкі, Успаміны, «Советский писатель» выдавецтва Мінскага Лобана «На парозе будучыні», «Бульба» Івана Навуменка выйдзе ў «Молодой гвардыі», «Услед за дакументальнай апавесцю «Уруны страляюць ва ўпяр» выдавецтва «Советский писатель» выйдзе ў Мінску Івана Бойчыка «Дарогі срынаваліся ў Мінску». У гэтым жа выдавецтве выйдзе новая апавесць Рамана Сабаленкі «Незамышляны ўдава». Выдавецтва «Художественная літаратура» ў Маскве ў план пераважнай прозы зборнік Эдуарда Самуіла «Творыя Календэры», Акрамя апавесці, якая дазваляе зборніку, у яго ўвайшлі «Русалчыны сновікі», «Палюнічае шчасце», «Сустрача» і іншыя апавяданні.

Семінар маладых

Тры дні, а 11 па 13 снежня, у Віцебску праходзіў арганізаваны абласным Домам народнай творчасці і бюро абласнога літ-аб'яднання семінар маладых літаратараў і самадзейных кампазітараў Віцебшчыны. На ім разглядаліся новыя творы пачатковых паэтаў і песні маладых кампазітараў. Заняткам

Мэта і самамэта

Пасля доўгіх пошукаў я знайшоў усе ж свой стары бланкот, а ў ім — патрэбны мне запіс: «Снежніца, 1961 г. Рагачоўская райбібліятэка. Наглядаў, як складанца даваўся справядзача. Уважліва пераказана, што гэта такое, колькі з ёй звязана турбот, колькі часу тратыць бібліятэкары на розныя справядзачы. Трэба выступіць у «ЛіМ» з артыкулам».

Усё добра, але вась...

Мінулым летам я быў на Лепельшчыне. Забіў у раённую бібліятэку. Пазнаёміўся з работнікамі — дзуржымі, старанікамі (бібліятэка лічыцца адной з лепшых у вобласці). Загадчыца Валенціна Захарова ахвотна расказвала мне пра сваю справу. Усё добра, толькі вась...

Графа 1

Плюс графа 2...

Раней, чым штудіраваць самы дакументы — а гэта трэба было для таго, каб мець уяўленне, чаго лін сапраўды варта — я звярнуў увагу на «Указанні да запавянення справядзачы». Згодна з указаннямі — «дадзеныя графаў 1 і 2 мінус 2 і мінус 3 павінны раўняцца дадзеным графаў 4 і 5». Раздзел II «Размеркаванне кніжнага фонду і выдача кніг па галінах ведаў» запавяняе на падставе дадзеных кніг сумарна да ўліку. Судна дзельных графаў 2—9 павінна раўняцца дадзеным графаў 1...» І г. д. Мне, чалавечку недасведчанаму ва ўлікова-справядзачнай справе, гэтая «арыфметыка», вядома, нічога не сэнвала. Але адно я зразумеў і падумаў вась аб чым. Шіспрыяе такая вась строга рэгламантаваная, так «графіраваная» справядзачнасць поспеху справядзачы? Ші не сгоднае яна ініцыятыўу бібліятэкара, ці не прывычае яго да шаблону? Лёгка дапусціць, што калі ён загадзя ведае, па якіх пунктах і графах павіннен трымаць справядзачу, то, натуральна, і працу перш за ўсё на гэтых пунктах і графах, а можа, нават і ўвогуле абмяжоўвае ім сваю работу, не працягвае ні ініцыятыў, ні творчасці, ні крытычнага падыходу да ўласнага вопыту. Есць жа ў нас талія бібліятэкары, што грахі таць.

Чытач рэальны і магчымы

І яшчэ адно пытанне. Яно тычыцца таг званнага магчымага чытача. (Есць такі тэрмін у нашых бібліятэкараў). Аб ім мы гаварылі з В. Захаравой. Ён, магчымы чытач, фігуруе на самым вядомым месцы і ва ўсіх справядзачах. Вось графа («а») колькасць магчымых чытачоў (у) у п'яць ліку дзяцей; (в) у тым ліку дзяцей; (г) прылягнута ўстаю; д) д'рослых; ж) д'ляцей; е) працэнт ахопу...»

нет абласной бібліятэкі патрабавалі, каб з раёна далі падрабязныя — што, дзе, як, чаму — звесткі, аб выніках канферэнцыі на тэму «Маладыя сучасныя — героі літаратуры». На настроя Валенціны я адчуў: над чарговай інфармацыяй прыйдзе каментар.

І яшчэ адно пытанне. Яно тычыцца таг званнага магчымага чытача. (Есць такі тэрмін у нашых бібліятэкараў). Аб ім мы гаварылі з В. Захаравой. Ён, магчымы чытач, фігуруе на самым вядомым месцы і ва ўсіх справядзачах. Вось графа («а») колькасць магчымых чытачоў (у) у п'яць ліку дзяцей; (в) у тым ліку дзяцей; (г) прылягнута ўстаю; д) д'рослых; ж) д'ляцей; е) працэнт ахопу...»

Графа 1

Плюс графа 2...

Раней, чым штудіраваць самы дакументы — а гэта трэба было для таго, каб мець уяўленне, чаго лін сапраўды варта — я звярнуў увагу на «Указанні да запавянення справядзачы». Згодна з указаннямі — «дадзеныя графаў 1 і 2 мінус 2 і мінус 3 павінны раўняцца дадзеным графаў 4 і 5». Раздзел II «Размеркаванне кніжнага фонду і выдача кніг па галінах ведаў» запавяняе на падставе дадзеных кніг сумарна да ўліку. Судна дзельных графаў 2—9 павінна раўняцца дадзеным графаў 1...» І г. д. Мне, чалавечку недасведчанаму ва ўлікова-справядзачнай справе, гэтая «арыфметыка», вядома, нічога не сэнвала. Але адно я зразумеў і падумаў вась аб чым. Шіспрыяе такая вась строга рэгламантаваная, так «графіраваная» справядзачнасць поспеху справядзачы? Ші не сгоднае яна ініцыятыўу бібліятэкара, ці не прывычае яго да шаблону? Лёгка дапусціць, што калі ён загадзя ведае, па якіх пунктах і графах павіннен трымаць справядзачу, то, натуральна, і працу перш за ўсё на гэтых пунктах і графах, а можа, нават і ўвогуле абмяжоўвае ім сваю работу, не працягвае ні ініцыятыў, ні творчасці, ні крытычнага падыходу да ўласнага вопыту. Есць жа ў нас талія бібліятэкары, што грахі таць.

Чытач рэальны і магчымы

І яшчэ адно пытанне. Яно тычыцца таг званнага магчымага чытача. (Есць такі тэрмін у нашых бібліятэкараў). Аб ім мы гаварылі з В. Захаравой. Ён, магчымы чытач, фігуруе на самым вядомым месцы і ва ўсіх справядзачах. Вось графа («а») колькасць магчымых чытачоў (у) у п'яць ліку дзяцей; (в) у тым ліку дзяцей; (г) прылягнута ўстаю; д) д'рослых; ж) д'ляцей; е) працэнт ахопу...»

камі, адсутнічаюць многія звесткі. Па гэтай прычыне і ў аглядах, якія складаюць абласныя бібліятэкі, часта даецца не агульны малюнак па вобласці, напрыклад, колькі ўсяго бібліятэк змагаецца за званне «Бібліятэка выдатнай працы», колькі выдадзена кніг, і кінааспісы таксама стануць хвалючымі гістарычнымі дакументамі, якія ў свой час зв'язваюць асновы новых «Беларускіх цудоў».

Не ведаю, ці прынесла якую карысць гэтая рэкамендацыя, але вась спачуванае да раёна (а) бібліятэкара яна не можа не выклікаць. Аказваецца, што ёсць яшчэ і такая форма справядзачнасці, як справядзачы-агляды. Аказваецца, што гэтая форма не толькі не спрашчае, а, наадварот, ускладняе, талапуяцца новымі графамі, разлічанымі на тое, каб «ахапіць усё асноўныя пытанні».

Так, не шнадуць часу раёнага бібліятэкара іх абласныя калегі. Забываюць, што яму трэба многа, вельмі многа чытаць (інакш як жа прапанаваць кнігу), трымаць самую жыўую сувязь з жыўым чытачом, выхоўваць яго, што яму трэба быць не кантыліярыстам, не абідлівым звесткам і складальнікам розных справядзачаў, а тым, чым ён павінен перш за ўсё быць, — бібліятэкарам.

Ю. ТАТАРАУ,

галоўны конструктор спецыяльнага конструкторскага бюро № 8, г. Мінск

З беларускіх фільмаў мне запомнілася «Чыронае лісце» і «Гадзінік спыніўся апоўначы». Гэта зроблена на жыццёвым матэрыяле, у гераў вершы. Хачелася б, каб «Беларусьфільм» рабіў стужкі толькі на ўзроўні сваіх лепшых твораў, каб гэтыя карціны былі жыццёвымі.

Я. УРБАНСКІ,

заслужаны артыст РСФСР

Летам сёлетага года Маскоўскі тэатр імя Станіслаўскага гаспаіраваў у Мінску. Як агляд гэтай тэатра я меў магчымасць паказаць свае работы беларускім глядачам. І павінен сказаць: мінчане — народ чудаўны, чуюць, ён тонка разумее мастацтва і не церпіць фальшу. Заіршоўшы работнікаў беларускага кіно — яны працуюць на спрыяльнай глебе! Зайшоўшы і вшчыўсе слаўным юбілеем.

У МАРАКОУ-ЧАРНАМОРЦАУ

Калектыў Дзяржаўнага народнага артыста РСФСР, зялодзіцца на гастролях у горадзе-героі Севастопалі, выступіў у шэфіскай мініяцюры на вясельні перабудаванай Севастопалі, мэрыя ўдзячнасці беларускіх артыстаў, павінамілі гасціць з калектывам намяндамі.

На ісправернай выстаўцы паказалі свае творы віцебшчыны А. Станіслава, К. Маркунас, А. Гарбаўскас, кіраісты І. Мікенас, М. Урубляўскас, мааісты І. Трочанайта-Жабенкіна, В. Мугуза. Узагоруваюць увагі выразна і тэматычна, шматлікіх лантараў. Шчыра прадстаўлены ўзоры моэлі, створаныя ў духу народных традыцый.

Выстаўка прыкладнога і декаратыўнага мастацтва Літвы свецыць аб найкратнай сувязі мастакоў з жыццём і б'атам працоўных, аб тым, як прыгожа усё больш актыўна ўваходзіць у новыя гарады, заводы, жылля дамы, ліня ўзводзіць савецкія людзі.

ЮБІЛЕЙНЫЯ

Кітэрэ'ю

— Што вы думаете аб беларускіх фільмах, што хачелі б памадаць кінематографістам Беларусі?

— Такія пытанні нашы кінарэспандэнты завяршылі напярэдні 40-годдзя беларускага кіно да кінагледчоў, работнікаў мастацтва.

У адказ яны пачулі:

Р. ЖБАНКОЎ,

кандыдат фізіка-матэматычных навук.

Мяне радуе, што за апошні час беларуская кінематографія значна вырасла. Аб гэтым сведчаць хача б імя ўзнагароды, якія атрымалі некаторыя нашы фільмы на кінафестывалях.

Што мне падабаецца з беларускіх фільмаў? Добрая карціна «Дзядзінка шукае бацьку», «Гадзінік спыніўся апоўначы». Асабліва мне спадабаўся фільм «Чыронае лісце». Ён па-майстарску зроблен, і галоўныя, адучуваць, што гэта сапраўднае жыццё, «Масква-Генуя» глядзіцца добра, і зроблены гэты фільм на высокім прафесійнальным узроўні. Але ўсё ж, мне здаецца, што ён «халаднаваты». Хачелася б, каб ён быў больш тэмперamentны.

Што жадаць нашаму беларускіму кінематографу? Хачелася б убачыць на нашых экранах добрую камядую, разумную, дасціпную, жыццёрадую. Хачелася б таксама убачыць фільм аб нашым сучасніку, аб тым чалавечку, які жыць сёння побач са мною. Даведзца пра яго думкі, мары. Мы занадта захваліліся эдымікамі фільмаў аб мінулым. Патрэбны фільмы пра сучаснасць.

І яшчэ адно пажаданне. Чаму так рэдка нашы кінарэжысёры запрашаюць здымацца ў фільмах беларускіх акцёраў, чаму ўвесь час запрашаюцца артысты з Масквы і Ленінграда? У нас жа ёсць добрыя свае нацыянальныя выканавыя кадры і трэба, каб мы часцей бачылі ў кіно акцёраў нашай рэспублікі.

А. ФАЙНЦЫМЕР,

заслужаны артыст БССР

І заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР, лаўрат Дзяржаўнай прэміі

Я пачаў сваю рэжысёрскую работу на Беларускім студыі. «Паручы Кіж», «Балтыйскі», «Атэль Савой» — такі мой пачатковы спроба, а затым калектыву беларускіх кінематографістаў. Работа ў беларускім кіно — пачат

Гэта было ў тым далёкім гады, калі на высокім уздыме развалючайся хвалі з'явілася новае мастацтва — мастацтва кіно. Унікальна яно, каб расці і развівацца, падобна казанчому волату, не за дні, а за гады...

Юр'і ТАРЫН, заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР

Траба было бачыць, з якім энтузіязмам, з якой любоўю памалі нам маскоўскія жыхары, Людзі нібы адчувалі, што стварэцтва іх, беларускага кіно. А калі ўлічыць, што беларускі кіноартыст да гэтага часу не было ў прыродзе ніколі, дык можна лёгка зразумець, хваляванне ўсіх тых, з кім даводзілася нам пазнаёміцца.

дзе, дзе размясцілася маладая студыя «Белдзяркіно». З глыбокай пашанай успамінаю жывы на канале Грыбасева, 90, у павяшанай былага тэатра Крывога Люстрыя. Чаму студыя была не ў Мінску? Аказалася, што на гэтым пачынаўся адначасова характарыстычны таго нялёгкага часу, у які нам даводзілася пачынаць работу па стварэнню беларускага кінематографа. Справа ў тым, што тады не было нічога ў Мінску электрычнай сеткі такога напружання, якое магло б даць дастатковае для кіназдымак асвятленне. Таму братыя Расійская рэспубліка памалі за нашай вядомай і важнай справе.

Фільм «Крылы халопца», пастанавлены мною, быў адзначаны не толькі ў нас, але і за рубяжом, як адзін з трох лепшых на той час фільмаў свету. Фільм гэты стаў на п'едэстале пашаны побач з такімі творами, як «Бранісец» і «Падміжкі» і «Маці». Але нават і тады я разумеў, што працаваць будуць у гэтым поспеху невялікі. Перамогі нашага кінематографа былі перамогамі Вялікага Кастрычніка.

Жыхары вёскі Падаг за вялікай ахвоты і стараннасцю сталі здымацца ў масавых сценах. Вонскай частцы таксама аказалі нам увагу. Некаторыя батальёны сцэны здымалі ў Мінску на сярэдняй тэхнічнай Савецкай і Ленінскай вуліцы. Мінчане таксама радаста сустрэлі нас. Калі ж зайшла гутарка пра касцюмы, мінскія краўцы знайшлі спрод старыяны гузікі, гадуны, пагоні беларускай арміі. Як не на кожную нашу здымку прыяздзілі беларускія пісьменнікі Міхась Чарота, Андрэй Александровіч і іншыя. Яны памалі нам адбараць персаннажы для масавых сценаў, выбраць пейзажы для здымак.

З першых жа дзён існавання студыі падобраўшы моцныя калектывы: рэжысёры У. Гардзін і Я. Дзіган, А. Файнцыммер і У. Корш-Саблін... Наступнай карнай была карціна «Да зятра». Гэты твор расказаў пра рэвалюцыйную барацьбу вучняў заходніх абласцей Беларусі, адарваных буржуазна-памешчыцкай Польшчай ад асноўнай тэрыторыі. Дакладная амалявальная ігра Г. Самойлава, які стварыў вобраз гімназіста Язэпа Шумейкі, Р. Сявядловай у ролі Лізы Малевіч, М. Празароўскага ў ролі правактара і дачоўкі Барыса Баварды і іншых адрознівалася непарэзнасцю, графічнай дакладнасцю ў адборы выяўленчых сродкаў.

У той час працаваў на Траццяк маскоўскай дзяржкінафабрыцы. Я вёс адночы прыехаў да мяне з Мінска А. Галкін, дырэктар «Белдзяркіно».

У адной з важных заключных сценаў, у якой паказвалася выяўленне Мінска ад беларускага БССР на чале з А. Чарвяковым і В. Кнорным. Яны ігралі самі сабе, дакладна ўзнаўляючы карціны першых дзён аднаўлення Савецкай улады ў Мінску, калі ўрад Савецкай Беларусі знаходзіўся ў гасцініцы «Еўропа». Члены ўрада рэспублікі вельмі цёпла аднесліся да нашай работы.

Наступны мой фільм «Нянавісь» — як бы прадаўжэнне карціны «Да зятра». У ім таксама шла размова пра лёс працоўных Заходняй Беларусі. Да дваццацігадовага БССР я паставіў гукавы фільм «Адзінаццата ліпеня». У гэтым фільме быў, напрыклад, такі псіхалагічна напружаны эпізод: беларускія прывозныя забіта ў бал сына. І маці, простая беларуская сялянка, каб не наклікаць бяды на ўсю вёску, гаворыць, што гэты не яе сын! Павінен спазнаць, што работа над гэтым фільмам прынесла мне вялікую творчую радасць.

Спраўды: адна справа, калі працаваць пры ўласным кіраванні, а калі кіраваць кімсьці іншым — гэта зусім іншая — калі трэба ставіць фільм на студыі, якая толькі што стварэцца.

Калі мы расказалі ім, як нас прынялі на Беларусі, адзін з членаў урада сказаў: «Наш народ — гасцінны... Я сказаў, што сам я родам з Палацка, так што, можна сказаць, — «у курсе справы». Усе весела засмяяліся. Павялічаныя здымкі фільма «Лясная вясна» праводзіліся ў Маскве, на Траццяк дзяржкінафабрыцы (было вядома, Ермадэва на Бранскім завалку, цяпер — лабараторыя апрацоўкі каларавой плёнкі). Усе члены нашага калектыву лічылі сябе «рапсодамі» ў Беларусі і гаварылі: «У нас у Мінску», «нашымі Прылуці», «родная вёска Падаг». Гэта ўвайшло ў нашы жывыя.

Не магу не ўпамінаць пра фільм, які здымаў я пра народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Ніколі не забуду слова паэта, абяцанне ягона насіла нейкі неабавязны характар. Калі я ўпершыню прышоў да яго, ён сказаў, на брацкае мяне абдымаючы: «Вы тэрарчак не выпіеце? За чарачкай і размова іншая будзе».

Гэтыя словы ўрадавалі мяне і... аздадзілі.

Вядома ж, у першую чаргу мы паказалі свой фільм у Беларусі. Пасля яго прагляду была невялікая маўклівая паўза. Мы спачатку падумалі, што фільм не спадабаўся. Але тут пачуліся апладысменты: беларусы вільталі з удзелам на свет першай беларускай кінакарціны.

Мяне кранула такая прастата і шчырасць пісьменніка. Усе папярэдняму вялікія людзі — сціплыя, ім неўласціва ўсялякая фанфарыя.

Хутка я быў ужо ў Мінску. Рэжысёрскі сцэнарый, напісаны мною па апавесці, быў адобраны і прыняты. Разам са мною прыехалі з Масквы мае сябры і таварышы па рабоце: асістэнт Іван Пыр'еў і Уладзімір Корш-Саблін, апэратар Давід Шлюгелейт. Гэтыя, цяпер праслаўленыя кінароботнікі, былі ў той час маймі вучнямі. Можна цяпер намякнуць пра гэта ўспамінаючы. Могуць сказаць: фанфарышча стары. Але ж што зробіш: вучні застаюцца для настаўніка вучнямі на ўсё жыццё — нім бы ні сталі яны!.. Таксама як дзіця для маці — заўсёды дзіця.

І вось нарочце прэм'ера фільма. Вядома ж, у першую чаргу мы паказалі свой фільм у Беларусі. Пасля яго прагляду была невялікая маўклівая паўза. Мы спачатку падумалі, што фільм не спадабаўся. Але тут пачуліся апладысменты: беларусы вільталі з удзелам на свет першай беларускай кінакарціны.

Мяне кранула такая прастата і шчырасць пісьменніка. Усе папярэдняму вялікія людзі — сціплыя, ім неўласціва ўсялякая фанфарыя.

Гэтыя словы ўрадавалі мяне і... аздадзілі.

Вядома ж, у першую чаргу мы паказалі свой фільм у Беларусі. Пасля яго прагляду была невялікая маўклівая паўза. Мы спачатку падумалі, што фільм не спадабаўся. Але тут пачуліся апладысменты: беларусы вільталі з удзелам на свет першай беларускай кінакарціны.

Мяне кранула такая прастата і шчырасць пісьменніка. Усе папярэдняму вялікія людзі — сціплыя, ім неўласціва ўсялякая фанфарыя.

На працягу апошніх пяці гадоў я пісаў музыку да некаторых беларускіх фільмаў. У час гэтай работы мне давялося пазнаёміцца са старэйшым рэжысёрам Ул. Корш-Сабліным. Яго вопыт, вялікая сяброўская падтрымка і спалучэнні з творчым тактам інавога дэле, кампазітару, які мела быў з гэтай галінай мастацтва. Я напісаў музыку да фільма «Першыя выпрабаванні». Прыёмам было працаваць над музыкой да фільма «Маленькія лётчынікі». Вядука задалаванне мне прынесла работа над фільмам «Трэцяя ракетка». Музыка тут было нямнога, але вострыя, драматычна-напружаныя канфлікты далі магчымасць глыбока пранікнуць у свет вобразу фільма. У апошнія гады кіраўніцтва «Беларусьфільма» ўсё рэзвей прыцягвае да работ беларускіх кампазітараў, а запрашае кампазітараў з іншых рэспублік. Хацелася б пажадаць беларускім кінематографістам наладзіць больш шырокі сувязі з нашымі музыкантамі.

Чытаць напісаная табы у маладосці або глядзець даўным даўна пастаўлены фільм нельга без крышчэц сумнай усмешкі. Без усмешкі нельга таму, што працягтыя гады ўжо змянілі таё ўзруленне аб законах мастацтва, якія калісьці здаваліся непарушнымі, адзіна вернымі і самымі новымі. А шмат смутак выклікаюць успаміны з дзён маладосці.

Перад дваццатой гадавінай вызвалення Мінска ад фашысцкага захаплення мне давялося прагледзець фільм, створаны больш за дзесяць гадоў здымаў і тых, каго праводзілі мы ў тыя ворага, у партызанскія злучэнні. Іх многа... Назыву толькі некалькі імяў тых, з кім даводзілася сустракацца на беларускіх франтах, разам вырашаць планы будучых здымаў і тых, каго праводзілі мы ў тыя ворага, у партызанскія злучэнні. У 1943 годзе Беларускі Штаб партызанскага руху накіраваў да партызан кінематографістаў. Некаторы вопыт здымак у тыя ворага ўвясціў у створэнне фільмаў рэжысёр Вас. Бяляеў ужо стварыў фільм «Народныя мсціўцы» на мартырах, загінуў у бранскіх, смаленскіх, лясенградскіх лясх. Намала караў да гэтага фільма зрабіў беларускі апэратар І. Вейноравіч, які пабываў у тыя ворага, у злучэнне Ул. Лябанка, адпраўляўся апэратар Марыя Сухавая і Атылія Рэйзен.

У тыя гады мы прывыклі бачыць дзяцят у салдацкіх лінасперках. Але ўсведамленне таго, што дзве прыгожыя маладыя жанчыны ідуць не проста на вайну, а ляцяць у тыя ворага і пісталет у кіраванні кабуры толькі дзеля формы, а сапраўдныя іх зброя — кінаапарат, рабіла наша развітанне незвычайным.

У першую чаргу хочацца павішаваць нашых кінематографістаў са слаўным юбілеем. У апошні час яны стварылі некалькі добрых кінафільмаў, як, напрыклад, «Масква — Генуя», «Спадбаўся мне і фільм, які зрабіў рэжысёр Віктар Тураў» — праз могілкі.

Хацелася б, каб на нашай студыі «Беларусьфільма» была лепш арганізаваная работа, каб павялічыла культуру вытворчасці.

Якога героя я мору сыграць у беларускім кіно? У апошнія гады беларускія кінарэжысёры «загалаліся» на вобразы нашага сучаснага. У нас ёсць выдатныя рабочыя клас. Трэба аб ім стварыць добры фільм.

М. РЫБНІКАЎ, кінарэжысёр

Мэру зняцця ў беларускім фільме.

Горача віншую беларускіх сяброў і братоў па мастацтву са значнальнай датай — 40-годдзем беларускага кіно. Я памятаю іх усіх і з удзячнасцю ўспамінаю. Спадзяюся, і яны памятаюць мяне па карцінах «Першы ўзвал», «Двойчы народжаны», «Вяртанне Нейтана Бейера».

К. ГЛЫХЕНГАУС, ліцейчык Мінскага аўтазавода

Я хачу вылучыць фільм, зроблены рэжысёрам Рычардам Віктаравым — «Наперадзе — круты паварот» і «Трэцяя ракетка». Асабліва мне падабаецца «Трэцяя ракетка». Фільм без лікёрнага расказвае пра жыццё. Так было ў сапраўднасці. Спадбаўся мне і фільм «Масква — Генуя».

З даўняных я памятаю нядрэнны фільм «Шукальнік шчасця». Было б добра, каб зноў учылі некаторыя дабрыя беларускія фільмы на экране.

Мне здаецца, што ў апошні час наша студыя пачала менш ставіць фільмаў на маральна-этычныя тэмы. Вось бы рабышчых такіх фільмаў, як «Наперадзе — круты паварот». Зразумела, іх трэба рабіць больш глыбокімі па зместу, больш ёмістымі.

ЯНЫ ДАНЕСЛІ ПРАЎДУ ПОДЗВІГАЎ

Мікола САДКОВІЧ

Праўду ватнага подзвігу? Апэратары франтавых груп. Гэта яны ішлі ў атаку, трымаючы ў руках не «ППШ», а ішчы аўтамат — ручную кінакамеру. Яны аўтары вялікага кіналетанісу бітвы народа за свабоду.

«Жыві, родная Беларусь!» Нам было даручана расказаць у ім усё, што Савецкая Беларусь жыла, што жыла і радуе людзей на мастацтва, што лепшыя прадаўцы і інтэлігентны ў братаў сямі савецкіх народаў працуюць дзеля агульнай перамогі.

Сустраўніцца з Атылія Рэйзен, ужо ў дні генеральнага наступлення на беларускіх франтах, мы атрымалі ад некалькіх метраў знятай плёнкі — некалькіх апошніх хвілін жыцця баявога апэратара Марыя Сухавая. Яна загінула ў баі на беларускай зямлі.

Успамінаюцца мне Навабеліца. Тут, напярэдак дні вызвалення Гомеля, у аднаўляючай, драўлянай гасцініцы (тады не на звалі жартам «Атэстэлю Барока») сабралася група беларускіх кінароботнікаў, па сутнасці, штаб усёй беларускай кінаапаратуры таго часу. Цэнтральны Камітэт КПБ і Беларускі Штаб партызанскага руху аказалі нам самую шырокую дапамогу ў працы. Мы ўжо не толькі падтрымлівалі пастаянную сувязь з беларускімі апэратарамі М. Беравіным, У. Пяслюком, Т. Бунавічым, І. Вейноравічам і іншымі, але і давалі ім канкрэтныя заданні на здымкі франтавых і партызанскіх эпізодаў.

Начальнікі франтавых кінарэжысёраў (Першы беларускі фронт), А. Мядзведкі (Трэці беларускі фронт), М. Траіноўскі (Другі беларускі фронт), апэратары А. Сёмін, Я. Лазубскі, У. Кісялёў, Р. Кармен і многія іншыя рабілі ўсё, каб аб праўдзе вызвалення Савецкай Беларусі даведзліся мільёны савецкіх людзей. Іх працяг савецкіх сейфы кіналетанісу, яны не да канца раскрытыя, якія ішчы чакалі новых таленавітых аўтараў.

На жаль, маё прадаўчанне збылося.

Сустраўніцца з Атылія Рэйзен, ужо ў дні генеральнага наступлення на беларускіх франтах, мы атрымалі ад некалькіх метраў знятай плёнкі — некалькіх апошніх хвілін жыцця баявога апэратара Марыя Сухавая. Яна загінула ў баі на беларускай зямлі.

Сёння беларуская кінаапаратура стварыла сваё саркакагодзе. Штэх не быў нялёгкай. Ніхай жа не толькі гісторыкі, але і моладзь, якая прышла на студыю, — маладыя рэжысёры, сцэнарысты, акцёры, апэратары, не забываюць ні пастаху, ні сярэднім нашага кіналетанісу... Памяць пра мільёны дапаможа перадаць сённяшняму дзякаці.

ГАДЫ КІНА-СТУЖКІ

Кадр з кінакарціны, выпушчана студыяй «Беларусьфільм» і Мінскай студыяй навукова-папулярных і краінальна-дакументальных фільмаў.

З нашай ПЛОТЦІ ДНЁМ З АГНЁМ НЕ ЗНОЙДЗЕШ

Не аказалася тут і часопіс «Беларусь», «Нова». Тады я пайшоў у Самадзіцкую сярэднюю бібліятэку з імям пазнаёміцца са сваёмі нумарамі беларускіх часопісаў. Папрасіў бібліятэкара Веру Кавалеў даць мне «Маладоства».

Летам, будучы ў вёсцы, я зайшоў у Самадзіцкую сельскую бібліятэку з імям пазнаёміцца са сваёмі нумарамі беларускіх часопісаў. Папрасіў бібліятэкара Веру Кавалеў даць мне «Маладоства».

— Нема ў нас гэтага часопіса, — адказала яна. — «Полымя»? — Таксама няма.

ВЕЧАР У ТРАКТАРАЗВОДЦАЎ

У доме культуры мінскіх трактаразаводцаў адбыўся літаратурны вечар на тэму «Ліна Куляма і беларускі мазьнік». У гэты вечар былі прысутнічалі пісьменнікі, навуковцы і артысты. Старэйшы беларускі кампазітар, народны артыст СССР Я. Ціцюк расказаў аб сутнасці пастах і аб уяўленні кулямаўскага пазы на песню творчых сваіх сяброў на мастацтва. Цікавым было выступленне народнага артыста БССР П. Ціцюка.

Вя гаварыў аб народнасці песняў пазы-каласа іх папулярнасці.

Аб сустраках з Янікам Кулямам і яго адносінах да беларускай песні паказалі ўспамінамі Я. Пугельскі, М. Пуроўскі, А. Бякоў. З чытыцтвам твораў, прысвечаных народнаму песню, выступілі Я. Вярты і М. Аўрамчык. Ятым песні «Клопачкі» і «Шумныя барышчы», «Нянавісь» і «А хто там ідзе?» і любімую Кулямам песню «Ой ты, белая сирочынка» выканалі В. Фурс і мужчыны квартэта ў складзе М. Пугельскага, К. Пуроўскага, Э. Прабштайна і В. Накрасава.

НАРОДНЫ ТЭАТР ПЕРАЧЫТВАЕ МІРОВІЧА

Народны тэатр Мінскага трактаразавода заваяваў рэпутацыю аднаго з лепшых самадзейных калектываў рэспублікі. Такую рэпутацыю падтрымліваюць тут і ўдумлівы падбор рэпертуару, і цікавай, свежай распрацоўкай кожнай пастахой, і харошым творчым гараннем удзельнікаў спектакляў. На сцэне трактаразаводцаў не сустрачце таных шлягераў, яны, на жаль, досыць танкі часа засмешваюць рэпертуар многіх аматарскіх гурткоў. Тэатр працуе рытмічна, мэтанакіравана. Мае сваю аўдыторыю, прыхільную, нават удзельную ў мастацтва сваё калег па працы. А шматлікія вьезды «на пераферыю» прынеслі яму заслужаную папулярнасць далёка за межамі горада.

Нядаўна калектыв паказаў новыя спектаклі — «Тэатр купца Япішкіна» і «Графіня Эльвіра» па п'есах Ексіціяна Міровіча. Абодва п'есы былі напісаны і пастаўлены яшчэ ў Петраградзе і карысталіся ў свой час вялікім поспехам.

Трактаразаводцы рызыкавалі, беручыся за пастахоўку гэтых амаль забытых п'ес. Сапраўды, ці ўсхваляюцца гледца падзел паўвечнага даўнасці, пародны на мастацтва чужой для нашага сучасніка эпохі?

Прыёмам было пераканацца, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

Тэатр пачаў пераказваць, што на сцэне — не дабротны музейныя копіі, а паўнакроўныя, жывыя вобразы. Рацыяналь гледзельная валы павердала, што рызыка была не дарэмнай.

ЧАСОПИС

ПОЛЫМЯ БЕЛАРУСЬ МАЛАДОСЦЬ

НЕУЗБАВЕ ў свет выйдуць дваццаць пятыя, апошнія ў гэты год, нумары нашых літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісаў.

«ПОЛЫМЯ» Адырэвацца нумар аўлівай падборнай вершаў Плімена Панчанкі. Змяшчае часопіс танкаса ізіку вершаў Георгія Бураўкіна, пазму Антона Блявеча «Рэжа навальніцы» і раманы Ірыны Гурэвай «Народныя буйны» і «Дарэгі мой чалавек». Раздзел публіцыстыкі прадставілі нарысамі Уладзіміра Міжківа «Дарэгі мой чалавек». У раздзеле «Крытыка і літаратурна-навукова» надрукаваны артыкулы Аляксандра Яскевіча «Ад накі да ападаннага» і ліст з Варшавы Леся Бартэльскага «Пасля з'езда». Да 60-годдзя з дня нараджэння Аляксандра Дудара і Уладзіміра Хадкі часопіс друкуе артыкулы «Мяне пазнава слова» Аляксандра Зноўка і «Старонкі біяграфіі» Станіслава Шушыкава. У раздзеле «Бібліяграфія» — рэцэнзія Рыгора Шырабы на кніжку Ул. А. Урбановіча «Па дарэгіх мясцінах» і Уладзіміра Дамашэвіча на аповесць Міколы Арошчэ «Край расце малодца талюпа». **«БЕЛАРУСЬ»** Беларуская нацыя прысвечаны рэпартажам Л. Снібені «Вяшні кропка па Палессю». Ім адырэвацца нумар «Світанку» на дзень рэспублікі часопіс прысвечаны многім сваім матэрыялам: нарыс Н. Цыпка пра супраціўную фізіка-тэхналагічнага

Інстытута Акадэміі навук БССР Р. Грынчэвіча і Г. Анисовіча, рэпартаж А. Выхава з Жабінскага цукровага заводу, нарыс М. Грышана «Ветэраны ідуць на адпачынак» — пра старых працаўдольнікаў Аляксандра Міхалевіча, Беларускага кіно, амерыкі Г. Наханоўскага аб будучыні горада Маладзечна. У літаратурных матэрыялах часопіс друкуе вершы Плімена Панчанкі, Станіслава Шушыкава, Анатоля Вяршыніскага, аповесці «15 мінут маўчання» Уладзіміра Мехова, «Вярхоўна на паміць» Зыгмунда Ярашэвіча, «Бацькава сэрца» Маніслаў Луманіна, дарожныя нататкі «Праз недаравы пояс» Мікіаса Калачына, гумарусу А. Крыўціна «Навука». Да 60-годдзя з дня нараджэння Аляксандра Дудара і Уладзіміра Хадкі Л. Трохан друкуе артыкул «Платы аднаго паналення». Барыс Бурлін змяшчае ў нумары артыкул «Празастае слова праўды (пазізія 1964 года)». У раздзеле «Новыя імкненні» надрукаваны нарыскі А. Гардзінава, Станіслава Шушыкава, Анатоля Вяршыніскага, аповесці «Сэрца на вадоні» — на рым А. Шарышына, «Засценка Малінаўка» — на аповесць М. Кругавіч «Не дэляе славы».

«МАЛАДОСЦЬ» Як звычайна, часопіс адырэ свае старонкі маладым. Тут змяшчаюць літ. вершы Мікіаса Стрыжыцкага, Мікіаса Міхалевіча, рэзэва і Аляксандра Дудара, аповесці Мікіаса Выхава і Івана Чыгрынава, а танкаса значнае рамане Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паліванне каралі Стаха». У раздзеле «На арбиту камунізма» змяшчаюць рэпартажы С. Кухарава — з выставы дасягненняў навукаў Беларусі, А. Літвіна — з Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі загінаў Памяці Міхалевіча пра шафера Салігорскай АТН Ганну Мілічэна. Змяшчае часопіс танкаса нарыс Кастуся Цірыні «Чалавек з «Каларыямі» — пра самадзейнага кампазітара М. Патрыну. У раздзеле «Кнігі і час» выступілі крытыкі В. Вірнічэн і артыкулы «Тры пасты» і «Прысвечаны А. Дудару, Ул. Хадкіну і З. Аниселю». Ёсць у часопісе і раздзел «З дзеньмі і ўвечэрні» — у якім надрукаваны рэпартаж В. Луціні «Пятнаццаць амерыканскіх дзён» і прадвід даражніх нататкаў Ірыны Гурэвай і Міраслава Зімоніа. Да нумара «Маладосць», як звычайна, прыналежаць бесплатны дадатковы матэрыял мастацкай стваральнасці А. Гармоніі грае, грае...

Пімен ПАНЧАНКА

НАЧНЫЯ ГАЛАСЫ

Сяджу ўсю ноч каля прыёмніка,
За гукамі шар зямлі кручу.
То сніт, то твіст, то пра біеніку...
Чого шукаю?
Што хачу?

Зямля падзеямі аглушана:
Эпоха мае бас густы.
Мы словападам зацярушаны,
Як снегам цёмныя кусты.

Эпоха наша галасіаца,
Бо кожны хоча прагучаць.
Каму сівістаць, каму падсвістаць,
Каму крычаць, каму маўчаць.

Парыж мурлыкае і лашчыцца,
У Кельне вьсе модны джэз.

Патомкі крывацёжных працшраў
Клянучы з-за акіяны нас...

Бушуе ў моры шторм асенні,
А з Мурманска ў сьнедавы зморк
Да марак на хісткі сейнер
Ляціць дзіцячы галасок:

«Цібе чакаем вельмі, татачка,
Хутчэй дадому прыльвіма,
І сэрца радасна затакала:
Жыві, марок, не паміра!»

Кароткай хвалі ў уздыжы:
Жыцьцё не гасіць літары,
І глышчы галасок дзіцячых
Нечалавечы злосны рык.

Стары чалавек вёў на ланцужку сабаку ў
дранічым намордніку. Гэта была, бадай, дарэмная
перасюрка: сабака, вільня, губляў зубы і ні гаў-
хаві, ні тым больш рываць като-небульз не меў
зможі і намеру. Дранічым корчмы, ён амаль не вы-
лінаў, рудая поўць тапырылася камякамі на вы-
тыркаўшых рэбрах.

Праз гэтага сабаку я стаў сведкам адной, не
зусім звычайнай гісторыі.

Кожны дзень па абедзе мы сустракаліся з
дзядком на вузкім і крывым завалку далёкага
курортнага гарадка. Несіхана выствіаць свае
калены падсаляваі. Белыя ружы і язім, звеш-
ваючыся з-за каменных сцен агарожы проста на
брук, патыхалі цёлым водарам. Лісце кашталу
і ліп, вялізнае і сакавітае, лапчылася асабіста
ярка і зелена. І ў буйным красаванні пад сонцам,
што весіла дзіву гарачым блакітым святлом,
самотная постаць старога чалавека палала цёлым
задумнасці і вялікага паглыблення ў сябе. Мне
здавалася нават, што часамі на вачы ў яго па-
біскаевае слязіна.

Аднаго разу мы сутыкнуліся на завароце за-
вулка, дзе тратуар звужаўся можа на дзве ла-
доні. Сабака стаў уперак і, як ні тузаў яго стары,
не рушыўся з месца.

Я саступіў на брук.

На вуснах дзядка ледзь пачыналася ўсмішка,
ён крхнуў схіліў галаву і падыкаваў. З таго часу
мы пачалі вітацца, гэта прывяло да знамства,
а потым і адкрыла мне ўсе тыя падзеі, што па-
кінулі яго адзіночым.

Спамятку нашы сустраччы былі аднастайнымі.
Згледзеўшы мяне, стары ўсё гэтак жа слаба
ўсміхаўся, рабіў усё той жа слабы рух галавою
і казаў кароткае, так падобнае да беларускага,
«добрый день».

Ші я талы прыпінаўся, але аднойчы на знаём-
ным завалку не сустраў неразумнае пары.

Крыху засмучаны, я спусціўся ўніз і пайшоў
па узбярэжнай. Горная рэчка гука, нагрукнуўшы
на бетонных плітах дзішча. Супраць вадзі ішла
чырвоная рыба, пакіскавачы, краіналіца хвалюў
шыракарыйны чыкі. Дваццаць гарацых крыніц
біла з-пад зямлі. Над струменямі, што ўзля-
талі ўгору, звісаў каларыям парасон лёгкай па-
ці і дробных імкненьня прыскаў. І сваім жы-
ццём і вядомасцю гарадок быў абавязаны гэтым
крыніцам. Яны награвалі радзятары, білі ў мы-
новыя колы, круцілі матары, з іх здабывалася
соль на папраўку здароўя. А найбольшым дзівам
была сама крынічная вада: розныя чалавечыя
хворасці яна здымала назавсёды.

Стары сядзеў каля доўгай крытай каланды з
трыма раламі магучых шырых спалюў. У карыт-
ках чырванелі макі і зеленыя лаур. Чалавек гля-
дзеў і не бачыў ніякіх гамакоў наоўпачу. Ён
вылучаўся ў ім: сядзеў проста, з чэрвоным твар-
ам, высокі, шыракалечы, спіла, але з густым
апанутым. Каб не пасма сіных валасоў, якія пе-
рабіраў ветрык, можна было б паумаць, што
чалавек скамянеў, як шматлікіх статуэткаў і бю-
сты ў лостраной вітрыне падаруначнага магазіна
насправа. Жоўты сабака ляжаў у цяньку.

На гэты раз чалавек усміхнуўся мне прыяна
і вельмі. Я асмеліўся сесці поруч і ўбачыў, як па-
вельдзі яго вочы, нібы стары ўсплываў з глыбіні
сваіх думак на паверхню шумнага гарадскога
жыцця.

Прывычным рухам курына сіва чалавек палез
у кішню плічка, але адразу ж зніклаўшы, па-
клаў руку на калена. Я паспяшаўся запрапанав-
ваць сідгарэт.

Так пачалася гаворка.

Старога звалі Вацлаў Бедржых. Мясовы жыр-
ак, ён быў з роду вядомых краёўчых, вучыўся
майстравству ў Вене, пасля вярнуўся абшываў
людзей на радзіму. Восць толькі два гады, як па-
кінуў арцель і жыў на пенсіі.

Пахвалювачы наш татуў, Бедржых даволі
ахвотна ўцягваўся ў гаворку.

— Адкуль жа вы самі? — спытаў ён.

— Я назваў сваю краіну.

— Можна з Барысава часам?

Утаймавань знаўлення і цікавасці я не мог,
стары заўважыў гэта.

— Я вельмі адну сваёўку дзядку, Машу.
Яна была з Барысава.

Бедржых паглядзеў на вельмі галзіннік: стралі-
кі набліжаліся да вясці.

— Выбачыце, мне час. Мы добра пагаварымі.
Напэўна, убачымся.

Пачаў быць галзіннік. Глухія ўдары, нібы на-
культываючы, даганялі аднаго: «уауа, уауа,
уауа!» І гэтак восем разоў.

Постаць старога знікла за рогам бліжэйшага
дома.

Назаўтра я ўжо з паўдня сядзеў на лаўцы
каля каланды, соты раз перачытаваючы дваццаці-
метровы надпіс на франтонце: «Здароўе людзям».

Максім ЛУЖАНІН

АПАВЯДАННЕ

краіне слава, свету мір. 1938—1938». Гарадок
рыхтаваўся адзіночым уступленне ў сёмы век і
таму селета ў ім было асабліва людна. Хворыя і
няхворыя, турысты і вандроўнікі з усяго свету
пахаджалі ўздоўж каланды, пацягваючы праз
гарлячкі высокіх кубкаў, падобных да чайнікаў,
гаючую ваду.

Таго, хто быў мне патрэбен, вочы шукалі лар-
ма. А цікавасць узрасла. Маша—зямлячка.
Хто яна? Дзе яна? І каму так мяшка і ласкава
гаварыў ао ёй стары?

Бедржых прайшоў, і калі сонцу заставалася
ступіць некалькі крокаў, каб схавалася за гары.
Бедь ваганія ўзду сідгарэт і пачаў, бышчам у га-
ворцы нашай не было перапынку...

— Яна была медыцынскай сястрой. Мала-
дзенькая, светлая ўсмі, глядзіла, а яна бліжэй
мы людзей і як бышчам светлы след застаецца.
Даглядала ў шпіталі байшоў з Чырвонай Арма-
ды, — ён ўжым чэшкае слова. — І сама хадзі-
ла ў вайсковым...

Бедржых спыніўся і дакрануўся да мае рукі.
Шпачына-адналетак дзеўбо каля нас белую ска-
рыначку. З трываў ледзь другі шпак і стаў ад-
ліпваць яго крылом ледзь ад нашых ног. Шпа-
чына ралтам натанарыўся, расставіў крылы і
развіў шырокую, як торба, лобю, трохі яшчэ
жюўтую ў кучокчак. Шпак, які прыляцеў, карот-
кія пошкубамі адраваў кавалачкі хлеба і кідаў
іх у ненастойнае горла.

— Малады яшчэ, — заўважыў Бедржых, —
шываваты. Як у нас гаворка, яшчэ крыла не
пацярпела. А лятаць умяе і жыцьцё сам, пакуль
не з'явілася маці. Так і нашы дзеці... Народзіць
сваіх дзятэй, сівенюва, а для бацькоў яны ўсё
малыя. І спадзяюцца, што бацькі паправяць,
плячом падарыць...

Стары ўздыхнуў.

— І што ж Маша? — перабіў я розум Бедр-
жыха.

— Маша, — скамянуўся ён. — Маша бавала ў на-
шым доме. Здарылася так. Мой хлапчэ прайшоў
праволку ў тым шпіталі і моцна пашкодзіў два
пальцы. Савецкі доктар лячыў яго. Ён прыслаў
Машу з машынай прыеззі Іржыха на перавязу.
А потым яна заходзіла сама, даведзла, як
маецца хворы...

Вельмі галзіннік зрыхтаваўся быць, і стары ту-
зануў сабаку за ланцужок. Мне не хацелася,
каб ён зніў за восемым ударам, дый гісторыя
была далёка не ўся. Я падарыўся прывесці Бедр-
жыха. Ён крхнуў паумаў і згладзіўся.

— А ці не зайсіў нам сюды? — запрапанавалі
я калі бубета з утульнай назвай «Трое ягнят».

— Не, — сказаў ён раўнач. — Не магу. Разу-
меце, — і словы пачалі перасяляць у горле,
— майго сына цяпер няма. Але ён вярнецца, ён
абавязкова вярнецца. Пазды солды прыходзіць
два разы на дзень; ў восем раўнач і ў до-
семе веча. Восць я і спяваю на гэты час ва-
моў. Хлапчык не павінен стаяць каля замкнутых
дзвярэй.

— А калі мы возьмем піва з сабой, вы дазво-
ліце мне зайсіць разам з вамі, пакажыце вагаша
сына?

Стары падняў разумныя вочы.

— Добра, — сказаў ён. — Я нікому не рас-
казаў пра гэта, не пасмеішся толькі з маёй
бяды.

Мы падняліся на другі паверх. Бедржых адам-
кнуў дзверы. У кватэры была тая ўмоўная чыс-
ціна, на якую зольны мужыкнэўка рука.

— Азім жыў, толькі восць з ім, — як бы про-
сачы прабынаці, сказаў стары і зняў наморднік
з сабакі.

Мы прайшлі ў такую, які, відаль, служыў за
столовую. Там амаль не было хатніх рэчаў і
таму асабіста вільчачуся стол пад белым на-
стойнікам, накрыты на два прыборы. Дзве лі-
пні стаялі ў вачышчэ пасярод стала поруч з бу-
зэлькай кіслата віна, на талеранках быў раскла-
даны небагаты пахастунак: тонкія скралыці сы-
ру і пражаскай вяліналі.

Восць так мы і чакаем кожны дзень. Яго.
Стары павярнуўся да сівяны, адкуль глядзела
тонкае аблічча юнака з праінклівым вачыма. Але
густы твар адстаў у цень і губляўся перад дру-
гім. З тубой рамачкі вытладала дзівічынна, ма-
ла казачы прыгожым характэрна маладосці, а
некім зліпнем душы, якое выпраменьвалася з яе
вачы, валасоў і па-дзівачому пухлых вуснаў.

«Светлая ўся!» — прыгадаўся мне словы старо-
га.

— Ну, восць вы і пазнаёміліся. Гэта Іржых і
Маша, — сказаў ён. — Яна часта забягла сюды,
памагала маёй староў. Мы ўжо ведалі, што яна
з Іржыхам вырашылі пажаніцца. Але прайшоў
час, Машы трэба было вяртацца на радзіму. Яна
не магла застацца тут, яна хацела вучыцца,
кончыць інстытут, ад якой яе адарвала вайна.
Значыць Іржых павінен быў ехаць за ёю. Афар-
мленне папер зацягнулася. Маша выехала адна.
Божа мой, як яны развіталіся. На вакзале ўсе
людзі вышлі слёзы, глядзечы на іх. Думалася,
сустрашыла, хутка хлопчык збярыцца да яе. А
вышла не так.

Стары адліў са шклянкі і змоўк. Адчуваўся,
што яму засталася расказаць самае прыжкае. І
пачка было дакрануцца да гэтага болю перад
чужым чалавекам.

— Устаўноне, дзе працаваў Іржых, заралася
іспрошная прапачка. Зніклі грашовыя паперы.
І апошнім, хто заходзіў у пакой, дзе яны хава-
ліся, быў ён. Мяліў палатны і ставіў выключаль-
нік. На каго ж магло ўпаць ладзэрніце? Але я
ведзеў, што гэты ён так. Мой хлапчык—мой сын,
ён вырас сумленным чалавекам. Іржых доўга
чухаўся, пакуль прыняўся мне, што ў той час, калі
ён працаваў у пакоі, да яго на хвілінку забег
знаёмы. Карэла. Але нікому імашу Іржых сказаў
пра гэта не мог. Як выдаваў сідгары? Хто яго
ведзе, што нягнула майго хлапца да гэтага прай-
дзісета. Разы тры Карэла чынаў ад бацькоў і
блзязжычяў, вяртаўся, каўрусаваў з шчымі
людзьмі. Быў чуткі, што валзіўся ён з напэста-
мі. Я не раз чуў размовы Карэла пра ладзкія
краіны, пра ладзкія грошы, якія забываюцца там,
пра вясёлае жыццё вандроўніка. Мой хлапчэ
слухаў, і ў яго гарэлі вочы. Але я ведаў: міне-
ца, дзіцячая хвороба.

На час гэтага яшчэсця ад Машы перасталі
прыходзіць лісты. Сын моцна ажурчыў і яшчэ
больш гарнуўся да Карэла. Не давала хлапчыку
спакою і незаслужаная пляма, яму паржакаў
арышт. Я ўпраці начальства пакінуў яго да
вясвятлення на волі. І дарэмна, хай бы лепш
арыштавалі. Неўзабаве яны з Карэлам патайна
перайшлі мяжу. Я атрымаў ліст з Францыі: хлоп-
чык прасіў прабынаці, яшчэ раз паўтараў, што
ён ні ў чым невінаваты, паведамляў, што ён на
пяць год завербаваўся ў чужаземныя легіён. Вы,
пэўна, чулі пра гэтую вайсковую арганізацыю
драпезжыкаў і авантурыстаў?

— Я моўкі кінуў алавою. Некаторы час ён збі-
раўся з сіламі.

— Як было перажыць усё гэта? Я пайшоў да
нашых улад і сказаў, што буду адкаваць за
сына. Мяне ўважлі і не кранулі. Але Баўна,
мая сяброўка, мая жонка, памерла з гора. І зар-
жа па прыйшоў пісьмо ад Машы. Яна моцна
хварэла, была на мяжы жыцця і смерці і, толькі
ачуняўшы, напісала, як чакае майго сына. Я
заўсёды думаю пра яго. Але было позна. Ён быў
у Афрыцы, у галоўным гнідзе чужаземнага
легіёна. Я не мог хваць ад Машы праўду. Не
ведаю, як вытрымала яе добрае сэрца. А яна пад-
кідала мне вестачку, не часта, але адліскала.
Я адчуваў, што страціў сына, але прыбываў да
яе. Хай сабе і далёкую. І шчыра парадываў і
пагараваў, калі знаўся, што, скончыўшы інсты-
тут, яна выйшла замуж. Што ж, налезі на вяр-
танне Іржыха не было. Паўгола назал ён паве-
дамі, што больш не можа трымаць у гэтым мес-
це, штогодна рызкуе галавою за тры сотні фран-
каў. Калі бацькаўчына згодна прыняць яго, хай
прыме і карае. Я пачаў старацца, распытаў. І
мне казалі высокія людзі ў стайцы: няхай едзе.

[Заканчыне на 4-й стар.]

РОДНАЯ МОВА

Кануць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ён знікчыў пара.
Для мяне ж яна вечна жывае,
Як роса, як сляза, як зара.

Гэта ластавак шчабятанне,
Звон сівяліны-пелескіх крыніц,
Сіль чабору, і барвы зарніч,
І буслінае клекатанне.

Калі ж хто загадае: «Не трэба!» —
Адрывацца ад мовы народ, —
Папрашу я і сонца, і неба:
Мне не трэба ні славы, ні хлеба,
Асудзіце на безліч нягод —

Толькі месцаў казвы пакінець,
Назвы родныя роднай зямлі,
Прэ якія з маленства ў блкіцце
Бор шуміць і ляць жураўлі:

Студзень — з казкамі сьнежных
«блокаў»,
Люты — шчодры на сіні мэрз,
Сакавік — з сакавеннем і сокам
Непаўторных вясновых барос.

Красавік — час маланак і ліўняў,
Травень — з першым каханнем,
Ліпень — з гадзіна зарой,
Ліпень — з мёдам,
З пшаніцаю — жывёнем,

Спелы абліччы верасеня,
Светлы кастрычнік
У праарастаці чыстаў, крынічнаў,
Лістапад — залаты лістапад,
Снежэнь—першы густы снегапад...

Ці плачу я, ці пю? —
Ці размаўляю з матуляю?
Песню сваю, мову сваю
Я дэ прывітаваць.

Лета справіла шчодра памінкі:
На рабінках — чырвоны агонь,
Гэта гронкі маіх успамінаў,
Гэта колер болю майго.

Гэта след і зары, і каханьня,
Знек праклятай зямлю,
Дрэў апошняе красаванне
Перад белаю карай зімовай.

Красавік — час маланак і ліўняў,
Травень — з першым каханнем,
Ліпень — з гадзіна зарой,
Ліпень — з мёдам,
З пшаніцаю — жывёнем,

Спелы абліччы верасеня,
Светлы кастрычнік
У праарастаці чыстаў, крынічнаў,
Лістапад — залаты лістапад,
Снежэнь—першы густы снегапад...

Ці плачу я, ці пю? —
Ці размаўляю з матуляю?
Песню сваю, мову сваю
Я дэ прывітаваць.

Лета справіла шчодра памінкі:
На рабінках — чырвоны агонь,
Гэта гронкі маіх успамінаў,
Гэта колер болю майго.

Гэта след і зары, і каханьня,
Знек праклятай зямлю,
Дрэў апошняе красаванне
Перад белаю карай зімовай.

РАБІНАВЫ ГАЙ

Восень, жоўтым крылом не махай,
Не ўзяцьце табе услед за
заязлікай.

Я прыйшоў у рабінавы гай,
Гай мой ціхі, ажураны.
Я сам я, ажураны.

Лета справіла шчодра памінкі:
На рабінках — чырвоны агонь,
Гэта гронкі маіх успамінаў,
Гэта колер болю майго.

Гэта след і зары, і каханьня,
Знек праклятай зямлю,
Дрэў апошняе красаванне
Перад белаю карай зімовай.

Зноў зямля стане белым экранам.
Дык няжыю, што было,—уплостуў
І чырвоныя гронкі, як раны,
Снегапад забітуў?

Птушкі чырвань усю раздзябучы
Па ягдыцы, па ягдыцы,
Каб вясною рабінам вярнуць
Па песенцы, па песенцы.

А ці вярнецца ты, дарагая,
Да гэтага гаю?

Мікола КУПРЭЗ

СОНЕЧКА

Было нам па шэсць гадкоў,
мне і ёй,
суседскай дзядзчыцы
з сонечным імем Сонечка.

Мы разам гулялі,
Не помню, у што гулялі.
Не помню, аднойчы з пяску мы
будавалі домікі
і галіначкі клёну ўтыкалі
ў пясак,
невалічкі капалі калодзежы,
І помню, была навальніца,
а мы з ёю беглі з лесу,
смяяліся і дзіліліся на маланкі
і нехта крчалі грому.
Больш нічога не помню,
толькі:

вочы — вялікія, светлыя,
як маланкі...
Было нам па шэсць гадкоў,
калі Сонечкі раптам зусім
не стала.

Памерла. Ад голаду.
Я нежыўю яе не бачыў.
Я хаваўся за вяскай,
бо вельмі страшна было мне,
што Сонечкі раптам зусім
не стала.

Гэта было страшней, чым
фрыцавы танкі,
чым ІХ гарматы...

Калі прывяз

ГАДЫ І НАНА-СТУЖНІ

Кадры з кінакарцін, вышуканыя студыяй «Беларусьфільм» і Мінскай студыяй навукова-папулярных і хронікальна-дакументальных фільмаў.

Злева направа: «Канстанцін Заслонаў» (1949), «Гадзінік спыніўся влоўчык» (1958), «Штатдальскі» (1961), «Масква — Генуя» (1964).

ВЯЛІКІ ПАЗТ ТАДЖЫКАЎ

Да 550-годдзя з дня нараджэння Джамі

Таджыкскі народ адзначае 550-годдзе з дня нараджэння сусветна вядомага свайго пазта Нурыэдзіна Абдурахмана Джамі. З творчасцю Джамі звязана цэлая эпоха ў гісторыі персідска-таджыцкай літаратуры.

Джамі нарадзіўся ў 1414 годзе ў сяленні Джам пазілаў Нішапура. Дзед і бацька яго займалі духоўныя пасады і далі юнаку бліскучую па тым часе адукацыю. У Самаркандзе будучы пазт слухаў лекцыі аднаго з бліжэйшых пачмоўнікаў Улугбека, вядомага астранома і матэматыка Казі-зэдэ Румі.

З маладзёў гадоў Джамі веў аскетичнае жыццё, вызначанае надзвычайнай сціпласцю. Гэту сціпласць пазт захаваў і тады, калі стаў духоўным настаўнікам, галоўным чынікам імперыі Хусейна Байкара.

Магутная імперыя, заснаваная колішнім Цімурам, пачала прыходзіць у заняпад. Гадамі цягнулася міжусобная барацьба феадалаў. Але дзяржава цімурадаў асуджана была ішчэ паражыць з'явіцца ўзлет, і гэты узлет звязаны з імемі двух вялікіх сыноў Азі — узбека Алішэра Наваі і таджыка Абдурахмана Джамі.

Джамі лічыў сябе вучнем Наваі. Выдатнага дзяржаўнага дзеяча Азіра Наваі і яго сціплага таджыка палеміка аб'ядноўвалі і цесная асабістая дружба, аднаголькавае погляды на літаратуру, мастацтва, палітычныя праблемы свайго часу. Абодва ненавідзелі тыранію, дэспатызм, неувачку, намагаліся выправіць грамадскія намеры, абуджалі пачуцці высакорнага і гуманістычнага. Наваі і Джамі пакінулі яркі след у літаратуры сваіх народаў і ўсёй усходняй пазіі.

Б. СЕРАВАНСКІ. З ілюстрацый да пазмы Джамі «Юсуф і Зулейха».

ФАРБАМІ ЭСТАМПА

Пакой невяткі і даволі цесны — амаль увесь ён застаўлены часткамі чыстай і, як гаворыць Браніслава Кузьмінчына Палісева, хутка «пойдзе ў работу». На чыстава востры пах клею. Браніслава Кузьмінчына тут гаспадыня — яна брыгадзір пералітнага аддзялення эстампаў цаха мінскіх мастацка-афарміцельскіх майстэрняў.

— Застаецца толькі ўпакаваць прадукцыю і яе забаруць ад нас, — гаворыць Палісева.

Пад словам «прадукцыя» Браніслава Кузьмінчына разумее шматлікія адбіткі з твораў беларускіх мастакоў. Адрасы будучых пасылкаў розныя — гарады Расійскай Федэрацыі, Украіны, Літвы і, асабліва, абласныя і раённыя цэнтры нашай рэспублікі.

Палісева раіць прайсці ў друкарскае аддзяленне. Там — асноўны працэс. У пакой ішчэ аднаго станок. З-пад цяжкага цыліндра праз пэўныя інтэрвалы выкідваецца адбітак. За работай машыны сочыць Пітро Хвядаравіч Яўсеў, стары друкар, чалавек ужо не малады. Каля сарка гадоў аддаў ён літаграфічнай справе. Ён адзін з тых, хто заснаваў гэтую майстэрню. Яўсеў расказаў, што некалькі гадоў назад літаграфія была абсталявана вельмі недаканальна прыстававаннямі. І ўвесь працэс быў марудны, прымітыўны. Новыя метады друкавання значна змянілі і абавязкі літаграфістаў. Пяцёр выкарыстоўваецца хімічныя прылады друкавання. Ён заснаваны на ўласцівасцях вуглякіслата і азотнакіслата калячых прымаць і аддаліць тлшчавыя прымаць, якія ўваходзяць у склад фарб.

Але хімічнаму працэсу паліграфічнае вялікая і складаная работа мастака — пераход малюнка з спецыяльнага літаграфічнага алоўкам на плоскія, так званыя карашковыя камені. Потым малюнак апрацоўваецца растворамі і фарбамі.

У аддзеле лінаграфію працуюць маладыя хлопцы Уладзімір Палісева. Ён на створаную мастаком форму накладвае паперу, кладзе іх пад прэс. Калі гравюра разлічана на некалькі колеры, стоіць яе разоў прыйдзецца класці яе пад прэс. Гэта далёка не механічная работа. Тут адной практычна мала. Трэба ішчэ тонкае ачуванне адлегласці, умець бацьчы фарбы. І перад тым, як зрабіць адбітак, уладчы той колер, які атрымаецца пры друкаванні. Трэба ішчэ умець бацьчы шматлікія адценні, што атрымліваюцца пры друкаванні. Карцей качуць, трэба быць мастаком. Па тым, з якой любоўю Уладзімір бярэ адбітак, як пільна ўгледзецца ў фарбы, з якой акуратнасцю падкладзе пад прэс лінаграфію, можна з упэўненасцю сказаць, што чалавек гэты старыны, што з яго з часам будзе добры паліграфіст-мастар.

Мастак Васіль Ткачук прымае адбіткі. Вось з'явіўся пейзаж. Шара неба. Сам-там праглядаецца кавалчык блакіты. Першы снег і бліскі сумныя дрэвы. А вось — вясна. Многа тонаў і святла.

Доўгі час майстэрня выконвала толькі адзін від работы — партрэты. Тлумачылася гэта і складанасцю літаграфічнага працэсу і адсутнасцю неабходнага абсталявання. Праўда, цяпер гэты працэс не стаў менш складаным, але тут з'явіліся новыя для літаграфіі прылады, абсталяванне. Гэта дало магчымасць друкаваць акрамя партрэтаў пейзажы. Уладзімір Палісева паказвае з густам зроблены гравюры мастака Ю. Пучынскага «У прамынях», «Вечар» І. Папалускага «На прагледы» І. Уршчы, работы Васіля Ткачука «Раніца», «Воера Нарач», «Зіма», «Вясновы разліў». Гледзячы на гэтыя эстампы, ачуваеш харавато і прыгажосць роднага беларускага края.

Л. КОБЕРВІН.

ЮБІЛЕЙНЫЯ

А. КАЛЬЦАТЫ, заслужаны артыст БССР.

У час здымак аднаго з першых беларускіх фільмаў «Сосны гамоніцы» я быў памочнікам аперагара. Гэта было ў 1928 годзе і гэта была мая самая першая работа ў кіно. Аператарам быў старэйшы дзедчын Мікалай Фёафанавіч Казлоўскі.

А ў 1929 я ўжо самастойна здымаў фільм «Заваяваная зямля» — аб пераўтварэнні балот ва ўрадзайную зямлю, у 1930 — фільм «Рубінон», які расказаў аб інтэрнацыянальнай дружбе пралетарыяў розных краін. Фільм гэты прайшоў па ўсім свету.

Адказныя былі здымкі фільма «Паручык Кіжэ», дзе ігралі такія акцёры, як М. Янішын, Б. Горын-Гарайнэ, Э. Гарын. Між іншым, музыку С. Пракоф'ева да гэтай карціны

У СІАУЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

11 спення секцыя даіцкай і юнацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі абмеркавала пытанне аб творчай падрыхтоўцы да 50-годдзя Саветскай улады.

А. Янішын, які ўдзельнічаў у пасяджэнні савета па даіцкай і юнацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР, прысвечаным абмеркаванню гэтай праблемы і вядомы тэма інфармацыі прасідуць аб прыпавоках і меркаваннях, што былі вынесены на пасяджэнні. У. Шахавен, А. Вольскі, А. Шапкоў, А. Пальчэўскі, старшы рэдактар даіцкай рэдакцыі Беларускага радыё Ул. Жыжэнка і іншыя расказалі, якія новыя творы, выданыя ў гэтай секцыі аб'явілі да ішчэ аднаго часу падрыхтоўцы да 50-годдзя Ісцрыччана выданаства «Беларусь», Рэспубліканскі тэатр юнага гледача, радыё.

У сувязі са старэйшай Э. Валасевіч у прэзідыум праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі на пасяджэнні секцыі ўзначалена ад рэдакцыі Я. Крульскі, змяшчана і верасня 1964 г. У газеце «Літаратура і мастацтва» А. Янішын, Э. Агіяшвет, А. Шапкоў, Г. Шылоў выкавалі нарэшце з разна адунай ацэнкі кнігі Э. Валасевіч «Дыялогі прычардзё», дадзенай у рэдакцыі.

БАЦЬКАВА СЭРЦА

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

Я расказаў усё, што меў, зняў з кніжкі прызначаннае на чорны дзень. Хіба ж мог прыйсці ішчэ чарэйшым? Пасля яму: хлосціць не меў за што прыехаць. І шпер востр чакаю. Ці не сядзіць, ці на вярчу, але ж ён пернецца. Гэта можа быць ішчэ і спонны. З гэтай яму трэба дабрацца з пазта. І як жа добра было б, каб вы сталі сведкам мае раласці, майго...

У дзверы ціха наступіла...

— Гэта ён! Я ж казаву вам!

Шчаслівы румянец заліў шчокі старога. Распасцёршы рукі для абдымаў, кіннуў ён у калідорчык, а міжвольна падаўся следам.

Перад расчыненымі дзвярыма стаяў неахайны, зарослы чорнай шчыпю мужчына з чырвоным, апечаным зыркмі вятрамі абліччам.

— Карэл! — крыкнуў стары, і рукі яго апалі ўніз. — Карэл! — паўтарыў ён і акамянеў з маўклівым запаненнем на вуснах. Карэл увайшоў у калідорчык.

— Іржы няма, — сказаў ён. — Іржы не можа вярнуцца.

— Што ж з ім? — з адчаем прашпатаў стары.

— На ад'ездзе яго ўкусіла змяя. Сканаў на маіх руках. А перад смерцю аддаў мне свой праяны білет і сказаў: «Не ўдалося мне, выязджай ты».

— Ты забіў яго, нягоднік!

З нечаканай сілай стары схпіў за грудзі прышоўшага. Той лёгка адваў рукі і пасаліў Бедржыха на крыска. Ён апусціў галаву на рукі.

Стары сабка падняў угору морду, хрыла гайнуў і, наташпрыўшы поўсць, стаў мям гаспадаром і Карэлам. Пасля, стужачы кіпчымі па падлозе, папышч да Бедржыха і ўткнуўся яму ў калені.

— Слухай, ты! — насліду вымавіў стары. — Ты прымець мне жудасную вестку, але ты быў апошнім, хто бацьчы майго сына. Сядзь, выпі і пашы. Той, для каго гэта падрыхтавана, ужо не сядзе за мой стол. Пашы, кажу, і ідзі адлаваць у рукі ўладан.

Рыпнулі дзверы. Калі мы паднялі вочы, Карэл у пакоі не было. Стары паіху прамовіў:

— А Маша заўнора зноў прыслала мне пісьмо. У яе нарадзіўся хлапчук, яму даў імя Юры. Гэта Іржы па-нашаму.

ДЖАМІ ЧАТЫРОХРАДКОЎ

Нікім будзе ўсё ж нягоднік, калі нават ён найвышэйшым тым зойме, да яго прырос. Прах застаецца сабою, калі нават ён ўзнясецца з даікім смерчам ажно да нлбс.

II

Дзеля выгад зямных, тленных — спрахнуць хой яны! — Не старейся перад кожным гунца і гадзіц: Не агадзіцца, як анікуць выгады твае, — З гурмам сорама на шы будзеш век хадзіць.

III

Мала толку з выхавання, калі прад табой — Чалавек, глухі да слова добрага — як пеня: Не пакрывеца калочка зеленню жывой, Хоць пай дажджом вясновым ле цялы дзень.

Пераклад А. ВЯРЦІНСКАГА.

М. БАРЫСАЎ.

КАБ ЛЮДЗІ ПРЫГОЖА АПРАНАЛІСЯ

ПРА ВЯЧАСЛАВА ЗАЙЦАВА — МАСТАКА-МАДЭЛЬЕРА

Імя Вячаслава Зайцава, дваццаціпяцігадовага мастака-мадэльера, вядома не толькі работнікам Маскоўскай эксперыментальнай швейнай фабрыкі. Пра яго расказвалі французскі часопіс «Пары-Матэ», амерыканскі «Лайф», нямецкі «Штэрн». Яму прысвоілі пісьмы з самых далёкіх краін зусім незнаёмыя людзі.

Два гады назад пра яго ішчэ ніхто не ведаў. Так, уласна, і не мог ведаць. Тады Слава Зайцаў, выпускнік Маскоўскага тэкстыльнага інстытута, толькі што пераступіў парог Эксперыментальнай фабрыкі. Гэта з'явілася вяхой у яго жыцці. Да яе былі гады вучобы — спачатку ў Іванскім тэкстыльным інстытуце, потым у маскоўскім інстытуце. Урадзены рускага горада Іванава, дзе да сённяшняга дня жывуць традыцыйны мастацкі мастацтва па тканках, сін артста, Слава ішчэ ў дзіцстве адраў для сябе чароўны свет цудоўнага і эстэтычнага. З гадамі гэты свет усё больш завабываў яго сэрца.

Пасля сканчэння тэхнікума Зайцава пасылаюць у ліку лепшых выпускніку у Маскву для прадаўжэння вучобы ў інстытуце. Слава вырашае пайсці ў групу, якая рыхтуе тэхналагі-мадэльераў.

Да позняй ночы не вяртаўся юнак у свой інтэрнат — яго апошнім праводзілі дзяжурныя работнікі Тэатральнай і Гістарычнай бібліятэкі, Трашкюўскай галерэі, Музея выяўленчага мастацтва, Аружэйнай палаты Крамля.

Месяцы, праведзеныя ў рэдкіх мастацкіх архівах, патрачаны на творчае асэнсаванне багатага гістарычнага матэрыялу, не прайшлі дарэмна. Услед за высокай ацэнкай экзаменатараў інстытута прыходзіць прызнанне больш шырокае: першы ж год работы старшым мастаком-мадэльерам перспектывнай групы Эксперыментальнай фабрыкі прыносіць Слава папулярнасць і вялікую творчую радасць.

Слава любіць гаварыць пра «рабат

з нашай фабрыкі», дзе сярэдні ўзрост работнікаў, бадай, не перавышае яго ўласны, пра пазэскі іх брыгады на заводзе, у каласы, у тэатры і палаты культуры з ілай праграмай дэманстрацый маладзёжнай моды.

— Калі ў мяне пытаньне, — расказвае ён, — якой будзе мода праз дзесяць, пяцьдзесят або сто гадоў, я, не збянтэжыўшыся, адказваю: мода заўсёды тое, што нам падабаецца. Гэтым універсальным афарызмам я па сутнасці ўхіляюся ад адказу, хоць і не магу сказаць, што я не кланяюся пра будучую моду. Калі гаварыць праўду, то ішчэ раз, за шкільнай кафе, я міжволі адлаўся роздуму аб тым, што з модай стане, калі мяне ўжо не будзе.

Але ў тысячу разоў больш мяне хваляе, якім будзе напрамак моды ў бліжэйшым будучым.

У апошнія гады ў мадэляванні правяліся некаторыя тэндэнцыі, якія, як мне здаецца, застануцца і ў будучым. Я маю на ўвазе стыль лёгкага, свабоднага адзення спартыўнага тыпу з навалічанай лініяй пляча. Гэта,

на мой погляд, і ёсць агульны напрамак моды будучага.

Спартыўна-дзелавы характар адзення інакш адпавядае духу нашага часу.

У аснове сучаснае кампазіцыі і канструкцыі лямбжык вертэкаль: яна стараяе стройны, паложыць сілуэт і адпавядае сучасным умоўленням аб трыці і прыгажосці.

На гэтай вертыкальнай восі мода абавязкова будзе навааровацца ішчы разо і ў бок мінулага. Там яна будзе чарпач тое, што намі забыта, бо характэрная для сучаснага адзення пашыраіная лінія пляча дазваляе ёй выкарыстоўваць народныя лямбжы.

— Я вывучаю гісторыю рускага кашыма, — працягвае Зайцаў. — Ішчы раз мне трапляюцца цудоўныя ўзоры. Гэта вяхор форм, самых нечаканых карлявых спалучэнняў, арыгінальнасць пахрому рукавоў, каўняроў, зашпэжак, строгасць і элігантнасць аддзелак і галаўных убораў.

Народны кашым, заснаваны на прастаце і ўтылітарнасці ліній, адпавядае асноўнай тэндэнцыі моды — яе спартыўна-дзелавым формам.

АДН.

ПРЭМ'ЕРЫ

Беларускі акадэмічны тэатр імя Яні Купалы паказваў прэ'еру каві В. Любінскага «Аддзель-трыва» (справедліва М. Білічэва), Рэжысёр спектакля Я. Громуў, мастак Б. Герлавын, кампазітар Г. Будзішын. У спектаклі прымаюць удзел артысты Г. Махарава, В. Белыхосцін, М. Захаравіч, І. Дашкоўская, Ул. Дзідэаўшэ, Г. Арлова, В. Пала і іншыя.

На здымку сцэна са спектакля.

У мінулы суботу ў Дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета БССР адбылася прэ'ера оперы Дж. Верды «Трубадур». Рэжысёр-пастаноўшчык спектакля Ю. Уманцэў, дырыжор Т. Каленіцкі, мастак В. Кульчаноскі, хормайстар А. Калодзевіч. У спектаклі здыманы артысты А. Гагералаў, Н. Ткачэнка, Л. Ангеліна, Э. Бабія, С. Фралоў, С. Ваводзкіна, А. Калеснічэна і іншыя.

Сцэна са спектакля. Мэрына — Э. Бабія, Леанора — Н. Ткачэнка.

Фота Ул. КРУКА.

ПЕРШАЯ У НОВАЙ СЕРЫ

Па просьбе сютнў фінлаталістаў і аматараў нію Міністэрства сувязі ССР вырашыла выпусціць серыю паштовых марак, прысвечаных выдатным дзечкам савецкага кіно. Першай у серыі выйшла марка з партрэта слаўтага рэжысёра Аляксандра Даўжэнкі (1894—1956). Аўтар малюнка — мастак Пётр Бендэль намалываў Даўжэнку як бы ў кінаафісы. Марка, вартасцю ў 4 капейкі, выканана ў бланкітава-шэрых і сініх тонах. Другі глыбокі памёр калюнічага поля 23,5 на 37,5 міліметра. Зубцоўна — грабнаватая.

ЭЛЕБАЧАННЕ

15 снежня

Першая праграма. 11.00 — «Хто вінаваты?» Тэлеаэстэтыка. 17.05 — праграма перадачы. 17.10 — для маладых школьнікаў «Шкляны глобус». Перадача з Ленінграда. 18.00 — тэлевізійны навіны. 18.35 — для малашпюў. «Хто дзе з'явіўся». Кінанарыс. 18.55 — новыя кнігі. М. Калачынін «Гронка раёна». 19.15 — музычны вятракт. 19.25 — «Джудытэ» Мастацкі фільм. 20.40 — «Рамонт тэхнікі» Індустрыяльнае аснову». Аб спецыяльнай рэманту сельскагаспадарчай тэхнікі. 21.10 — «Добрыя рэцэпты, горы снежняны». Кінанарыс. 21.30 — тэлевізійныя навіны (М). 22.00 — «Нашы драматы». Якуб Колас.

Другая праграма. 18.00 — тэлевізійныя навіны (М). 18.10 — «Здарова». Навукова-папулярная праграма (М). 18.50 — праграма Ерэванскай студыі тэлебачання (М). 21.30 — «Літаратурны аўторак». Перадача з Ленінграда.

16 снежня

Першая праграма. 11.00 — «Джудытэ» Мастацкі фільм. 18.50 — праграма перадачы. «Знаёмыя ў дарозе». Дакументальны фільм. 17.30 — для дзцяц. «Чытаюць юная». Короткія апазоды. 17.40 — для малашпюў. «Пашок і Дружок». Музыкатыліна.

17 снежня

Першая праграма. 16.55 — праграма перадачы. 17.00 — для школьнікаў. «Савецкія ўмоўныя школьнікы» і маладзёжыя школьнікы. «Малышны музычны клуб». Перадача з Пермі. 18.00 — тэлевізійныя навіны (М). 18.10 — «Навальніца». Мастацкі фільм. 18.35 — для вероучыц. «Вулічкіны ў сям'ю». Аб шодзе сектанцкіх веравучанняў. 19.55 — «Птушкі з песьнямі». Дакументальны фільм. 20.10 — «Да відэападу Кіраў». Кінанарыс.

Другая праграма. 16.50 — праграма перадачы (М). 16.55 — для школьнікаў. «Асаблівы ўмоўны» Тэлефільм (М). 17.25 — для маладзёжы і маладзёжыя школьнікы. «Малышны музычны клуб». Перадача з Пермі. 18.00 — тэлевізійныя навіны (М). 18.10 — «Навальніца». Мастацкі фільм. 18.35 — для вероучыц. «Вулічкіны ў сям'ю». Аб шодзе сектанцкіх веравучанняў. 19.55 — «Птушкі з песьнямі». Дакументальны фільм. 20.10 — «Да відэападу Кіраў». Кінанарыс.

17 снежня

Першая праграма. 16.55 — праграма перадачы. 17.00 — для школьнікаў. «Савецкія ўмоўныя школьнікы» і маладзёжыя школьнікы. «Малышны музычны клуб». Перадача з Пермі. 18.00 — тэлевізійныя навіны (М). 18.10 — «Навальніца». Мастацкі фільм. 18.35 — для вероучыц. «Вулічкіны ў сям'ю». Аб шодзе сектанцкіх веравучанняў. 19.55 — «Птушкі з песьнямі». Дакументальны фільм. 20.10 — «Да відэападу Кіраў». Кінанарыс.

Другая праграма. 17.45 — для дзцяц. Музыкатыліна. Фільм (М). 18.00 — тэлевізійныя навіны (М). 18.10 — «Навальніца». Тэлевізійны фільм. 18.35 — «Навальніца». Мастацкі фільм. 19.00 — «Вясна на Зарчаны вухіды». Мастацкі фільм.

Літаратура і Мастацтва

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Закарава, 19. Тэлефоны: прымійнай рэдакцыі — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-24-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэры — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісатэляў БССР. Мінск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звезда», АТ 03254.